

Datum: 2020-11-23

Dnr: SN/2020:468

Referens

Maria Isaksson, förvaltningsjurist
Lina Fröberg, verksamhetsutvecklare

Mottagare

Regeringskansliet,
Justitiedepartementet
Straffrättsenheten
103 33 Stockholm
ju.remissvar@regeringskansliet.se

REMISSVAR

Betänkandet SOU 2020:57, ett särskilt hedersbrott

Förslag till beslut

Socialnämnden godkänner yttrandet och översänder det till justitiedepartementet.

Sammanfattning

Justitiedepartementet har begärt remissvar från Botkyrka kommun. Kommunledningsförvaltningen har givit socialnämnden i uppdrag att till justitiedepartementet inkomma med ett remissvar. Svaret ska, efter beviljat anstånd, vara justitiedepartementet tillhanda senast den 19 januari 2021.

Vad som berörs i SOU 2020:57, ett särskilt hedersbrott, är analyser, överväganden och förslag på författningsändringar som berör de områden som specificeras nedan. Socialnämnden tillstyrker utredningens förslag. Framst därför att socialnämnden anser att föreslagna beslut verkar för att skydda en målgrupp i samhället som socialnämnden anser är i behov av skydd och samhällsstöd. Men även med anledning av att de föreslagna besluten talar för en socialt hållbar utveckling – främst avseende jämställdhetsperspektiv.

De aktuella frågeställningarna vi har tagit ställning till i remissvaret

Socialnämnden i Botkyrka kommun har tagit ställning till den övervägande helheten i SOU 2020:57, ett särskilt hedersbrott, med utgångspunkt i det perspektiv som ligger inom kommunens samlade kunskap och expertis. Frågeställningarna belyser vad socialnämnden i Botkyrka kommun anser är av stor vikt i utredningen samt vissa delar som anses behöver beaktas ytterligare.

Införande av hedersbrott

Botkyrka kommuns frågeställningar

- Ska hedersbrott införas som en egen brottsrubricering i brottsbalken eller räcker de brottsrubriceringar som redan finns, som ex. grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning? Finns det behov av att införa den här rubriceringen? Vilka fördelar respektive risker finns med det?
- Ska det även för detta brott (på samma sätt som för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning) ges möjlighet för svensk domstol att döma även om brottet begåtts utomlands?

- Går det att definiera hedersrelaterat våld på ett tillräckligt tydligt sätt för att införa en egen brottsrubricering? Finns det risk att någon grupp utesluts med den formulering som gjorts?

Botkyrka kommuns yttrande i frågorna

Hedersbrott saknas som en egen brottsrubricering. De brottsrubriceringar som idag finns i lagstiftningen anses av socialnämnden inte täcka in den komplexitet som definierar hedersrelaterat brott. Därmed ställer sig socialnämnden bakom utredningens bedömning om att det finns ett behov av att markera ytterligare i straffsystemet att hedersrelaterat våld och förtryck är oacceptabelt och att det behöver införas en särskild brottstyp som tar sikte på hedersrelaterade gärningar.

Att reglera dessa handlingar under redan befintliga brottsrubriceringar innebär att symbolfunktionen för just brott med hedersmotiv går förlorad vilket just är vad den nya brottsbeteckningen ska påvisa. Det är även positivt att utredningen har tagit fokus på just den *upprepade* kränkande särbehandlingen med högre straffvärde än de isolerade gärningarna då detta belyser komplexiteten för brottstypen. Införandet av en sådan brottsrubricering skulle också ha en normbildande effekt även för andra delar av rättskedjan och myndigheter eller verksamheter med ansvar inom området vilket är positivt avseende social hållbarhet och samhällsutveckling med fokus på jämställdhet, demokratiska värden och mänskliga rättigheter. Det är också positivt att utredningen föreslår att brottstypen inte ska ha något närståenderekvisit. Det är socialnämndens uppfattning att det ofta är på sådant sätt vad gäller hedermotiverade gärningar att det kan vara fler personer än vilka som kan betraktas som närstående som utsätter brottsoffret.

Det är en fördel att det i förslaget inte görs någon skillnad på vart i världen brottet begås, hedersbrott är ett brott mot svensk strafflagstiftning oavsett var i världen det begås. Det ska inte finnas möjlighet för en eventuell gärningsman att utomlands kunna genomföra vad som på svenskt territorium hade betecknats som ett hedersbrott utan att ställas in för samma konsekvenser. Detta skulle i sådant fall ge gärningsmannen möjlighet att utsätta brottsoffret för ytterligare kränkningar och svårigheter. Utredningen uppmärksammar brottslighetens internationella och gränsöverskridande karaktär vilket är av stor betydelse i denna fråga.

Utredningen har gjort en väl och omfattande analys om definitionen av begreppen heder, hedersbrott och hedersrelaterade kränkningar samt andra begrepp

inom hederskontexten. Som utredningen påvisar är det inte enkelt att definiera och olika definitioner förekommer runtom i samhället. Socialnämnden anser att det är av stor vikt att definitionen och ramarna för vad som avses med hedersbrott är viktig för att motverka risken att en viss grupp utesluts att gälla för brottsbeteckningen. Exempelvis socioekonomiskt relaterade hedersbrott som tagit sikte på en persons ekonomiska eller sociala ställning i samhället. Därmed är den samlade bedömningen som utredningen presenterar om vad de olika definitionerna av hedersförtryck innehåller mycket positiv och tordes kunna inkludera alla former av sådant förtryck som kan uppstå inom samhället. Därmed anses definitionen och beskrivningen av begreppen så väl genomförda att en specifik brottsbeteckning för begreppen är möjlig. Det finns däremot anledning utifrån den definitionsdiskussion som har förts i utredningen, att påpeka vikten av att tillse att den eller de samlade definitionerna som ska gälla behöver vara inkluderande där ingen viss grupp enligt definitionen kan uteslutas.

Ska minimistraflet för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning höjas?

Botkyrka kommuns frågeställningar

- Bör minimistraflet för grov fridskränkning/kvinnofridskränkning höjas, vilka fördelar och risker finns med att höja minimistraflet?
- Är det rimligt att straffvärdet för hedersbrott ska stå i proportion till straffvärdet för de så kallade fridskränkingsbrotten?

Botkyrka kommuns yttrande i frågorna

I förhållande till motsvarande brottstypers allvarlighet bör inte minimistraflet för de så kallade fridskränkingsbrotten höjas. De skulle i så fall inte stå i sådan proportion att en höjning kan försvaras. Det föreligger också risk för att domstolar inte skulle döma inom denna brottsrubricering om minimistraflet är ”för högt”, vilket ger fler nackdelar utifrån jämställdhetsperspektiv och socialt hållbar samhällsutveckling. Socialnämnden anser att det är ett starkt argument att vidta försiktighet med att eventuellt höja minimistraflet. Därmed ställer sig socialnämnden bakom utredningens bedömning om att straffskalan ska förbli fängelse i lägst 9 månader till högst 6 år för dessa brott. Socialnämnden anser att fridskränkingsbrotten kan se mycket olika ut och variera mycket i svårighets- eller allvarlighetsgrad. Det måste finnas ett så pass stort utrymme i straffskalan för att kunna beakta dessa variationer och bedöma svårighetsgrad. Däremot anses att de straffprocessuella bestämmelserna behöver förändras enligt vad som föreslås i utredningen, socialnämndens motivering till detta är brottsofferperspektivet där brottsoffret ej ska betungas av bevisbörda, att lämna samtycke som målsäganden likställs som

bevisbörda med anledning till att målsägande ofta kan stå i sådan relation till gärningsmannen att ett lämnat samtycke kan få allvarliga konsekvenser för målsäganden.

Det får inte göras någon åtskillnad mellan fridskränkingsbrott eller hedersbrott enligt socialnämndens mening. Det ska inte finnas möjlighet att utifrån svensk lag göra någon som helst jämförelse eller allvarlighetsbedömning eller jämföra klandervärde mellan dessa brottsrubriceringar. Detta inte endast med anledning av rättviseskäl utan mer noggrant utifrån jämställdhetsperspektiv och värderingar om mänskliga rättigheter och allas lika värde. Har två liknande gärningar utförts och där den ena bedöms som fridskränkning och den andra som hederskränkning kan det inte få finnas olika förutsättningar i straffskalan - varken utifrån perspektiv om samhälls- och brottsofferskydd eller gärningsmannens förtjänst. Det är därför nödvändigt att, med dessa argument samt de argument som framförs i utredningen, hedersbrotten och fridskränkingsbrotten har samma straffskala.

Bestämmelserna om kontaktförbud

Botkyrka kommuns frågeställningar

- Är det positivt att höja straffskalan? (Förslaget är att normalgraden av brottet alltid ger fängelse – istället för i vissa fall böter som idag – och att ringa fall alltid ger böter – istället för att vara straffria som idag.)
- Borde straffskalan höjas mer? Finns det några risker med att höja straffskalan?
- Det föreslås också att elektronisk övervakning oftare ska kunna användas. Fördelar? Risker?

Botkyrka kommuns yttrande i frågorna

Socialnämnden anser precis som utredningen också anför att påföljden för ett brott anses förmedla samhällets klander för brottet. Ett kontaktförbud får endast meddelas ”om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera den som förbudet avses skydda” (se 1 § andra stycket lagen om kontaktförbud). Socialnämnden anser mot bakgrund av detta att brottet är av allvarlig karaktär där en överträdelse av kontaktförbud är mycket integritetskränkande för brottsoffret. Enligt socialnämnden finns det därmed inte endast fog för att straffskalorna för överträdelsebrotten ska höjas, det är också i vår mening en positiv utveckling ur ett brottsofferperspektiv. Den erfarenhet som socialnämnden har i kontakt med flera av de aktuella brottsoffrets brottsoffer är att brottsoffrets upplevelser är att överträdelser av

kontaktförbud inte har tillräcklig konsekvens för förövaren som därmed återkommande överträder kontaktförbudet. Det är av socialnämnden också känt att flera brottsoffer inte anmäler sin utsatthet då de är av uppfattningen att ett kontaktförbud har lite skydd för de.

Eftersom det föreligger starka skäl för att ett kontaktförbud över huvud taget ska meddelas och att den person som förbudet ska skydda är i ett starkt behov av skydd så anser socialnämnden att straffvärdet på fängelseminimum för normalgraden av överträdelser är rimlig. I de fall där överträdelser av kontaktförbud bedöms som ringa föreligger ändå en sådan skyldighet gentemot staten att respektera beslutet varpå straffrättslig påföljd bör föreligga – straffvärdet i form av böter för sådan överträdelse med motivering av vad som framgår i utredningen bedöms av socialnämnden som rimlig.

Socialnämnden ställer sig i frågan om utvidgat kontaktförbud med elektronisk övervakning som en förstahandsåtgärd bakom det brottsofferperspektiv som betonas. Det är uppenbart att det finns ett intresse av att kunna kombinera ett utvidgat kontaktförbud med elektronisk övervakning även om någon tidigare överträdelse av kontaktförbud inte har begåtts. Vi delar utredningens uppfattning att det inte framstår som rimligt att en utsatt person ska tvingas vänta på att ett kontaktförbud utan elektronisk övervakning misslyckas innan det kan bli aktuellt med en sådan övervakning. Kontaktförbudet är en åtgärd som är till för att skydda en hotad person, behovet av restriktioner är beroende av hotbilden och situationen för det enskilda fallet, elektronisk övervakning bör finnas som alternativ förstärkning/skydd om det bedöms nödvändigt. Det är känt av socialnämnden i kontakt med brottsoffer att brottsoffret idag upplever att det är denne som bär på bevisbördan där förövaren överträder kontaktförbudet, någonting som upplevs som både oroande och betungande för brottsoffret. Med möjlighet till elektronisk övervakning fräntas stor del av bevisbördan från brottsoffret. Ett kontaktförbud som kan kompletteras med elektronisk övervakning och med konsekvenser om fängelse för eventuella överträdelser är i socialnämndens mening nödvändigt för att säkerställa det skydd som brottsoffret är i behov av, samt nödvändigt för att tillskriva ansvaret på förövaren. Sådana förändringar i lagstiftningen skulle också innebära att de samlade samhällsåtgärderna för skydd för brottsoffret får önskvärda effekter, exempelvis där åtgärder och insats om skyddat boende förekommer.

Angående inskränkande av rörelsefrihet ställer sig socialnämnden sig bakom utredningens resonemang om att en sådan inskränkning inte överväger det förstärkta skyddet för den utsatte där en proportionalitetsbedömning alltid

föreligger ett sådant beslutet. Den elektroniska övervakningen är inte av sådan karaktär att personen inte kan röra sig fritt och inte heller av sådan karaktär att personen övervakas i de fall denna ej överträder kontaktförbudet.

Socialnämnden ser inga egentliga risker med de förslagen som anförs om bestämmelserna för kontaktförbud. Enligt 1 § första stycket i lagen om kontaktförbud ”kontakter som med hänsyn till särskilda omständigheter är uppenbart befogade”, framgår att det finns ett visst skydd för socialt utsatta eller för särskilda grupper som barn eller äldre där exempelvis föräldrar tillåts ta viss kontakt om ett gemensamt barn exempelvis blivit svårt sjuk eller annat som bedöms som uppenbart befogat. Utifrån detta anser socialnämnden att det finns möjlighet att utifrån ett barnperspektiv stävja eventuella risker med kontaktförbudet.

Ytterligare lagändringar

Botkyrka kommuns frågeställningar

- Räcker ovanstående lagändringar för att komma åt den särskilda problematik som finns kring gärningar med koppling till hedersmotiv eller behövs ytterligare förändringar?
- Vilka luckor ser vi idag i befintlig lagstiftning?
- Utredningen anser att brotten olaga tvång och ofredande täcker in de flesta av de gärningar som avser ex. att tvinga någon att bära särskilda kläder eller förbjuda dem att delta i ex. gymnastikundervisning. Håller vi med om det? Finns det ytterligare som behöver göras här?

Botkyrka kommuns yttrande i frågorna

Det socialnämnden främst reagerar på är ett behov av att ytterligare definiera begreppen ”heder” och ”hedersbrott” samt behöver förtydligas vad som skiljer dessa mot ”fridskränkning”, ”olaga tvång” och ”ofredande”. En sådan konkret beskrivning behövs för att göra brottsbeteckningen praktiskt tillämpbar och användbar även för andra myndigheter och verksamheter. Att prata om heder och om hedersmotiv, om olaga tvång och om hedersbrott är problematiskt. Man kan exemplifiera det problematiska med att försöka beskriva skiljelinjerna mellan exempelvis olaga tvång, begränsningar med hedersmotiv och socialt eller kulturellt betingade normer, och att försöka förklara detta för exempelvis en ungdom eller för en person med ett annat modersmål. Heder och hedersrelaterade brottslighet är i sig självt betingat med vissa särskildheter och med värderingar som berör människors egna uppfattningar och övertygelser liksom samhällets uppfattning och övertygelser, det blir därför för dessa

brottsrubriceringar extremt viktigt med tydliga och konkreta definitioner som får fungera som stöd och hänvisning i dessa diskussioner. I detta är det också väldigt avgörande vem som har tolkningsföreträde vid oenigheter, en diskussion eller förslag om detta tycks saknas i utredningen. Det är också socialnämndens uppfattning att utredningen saknar ett större barnperspektiv. I socialtjänstlagen benämns barn och unga som ”en särskild grupp” där särskilda områden och aspekter ska tas i beaktande, detta behöver även tillföras denna utredning och dessa förslag. Det är vanligt förekommande att barn och unga utsätts för hedersförtryck, framförallt är åldern för tonåren särskild sårbar där sociala relationer utvecklas och sexual debuten ofta tar plats.

Det behöver också finnas ett barnperspektiv som tar sikte på de barn som kan ha fått bevittna eller själv upplevt hot och våld från en förälder till en annan och där kontaktförbud har tillskrivits den ena föräldern. En diskussion behöver föras om huruvida kontaktförbud även kan vara gällande för barnet.

Ett problem som socialnämnden uppmärksammar i kontakt med de personer som berörs av de frågor som utredningen gäller är att de personer som blir utsatta för någon form av hedersförtryck inte får tillräckligt skydd även om förövaren eller förövarna skulle vara dömda och avtjäna fängelse. I många fall som är kända av socialnämnden så är hedersrelaterad problematik förenligt med en hel familjs eller släkts gemensamma värderingar och uppfattningar, brottsoffret blir utsatt av flera personer – i många fall hela dennes nätverk. Det finns behov av att skydda brottsoffret på ett mer omfattande sätt än att endast de dömda förövarna möter konsekvenser. Av den anledningen anses att brottsrubriceringarna ”olaga tvång” och ”ofredande” inte täcker in den komplexitet som innefattas av att exempelvis tvinga någon att bära särskilda kläder eller förbjuda någon att delta i exempelvis gymnastikundervisning, vilket socialnämnden anser är vanligt förekommande hedersrelaterade aktiviteter eller åtgärder.

Barnkonsekvensanalys

Mycket om barn och unga har redan diskuterats och nämnts i socialnämndens yttrande ovan. Under denna rubrik vill vi dock betona att de föreslagna lagändringarna, utifrån ett barnperspektiv och utifrån den riktning svensk lagstiftning har tagit i samband med att barnkonventionen blev svensk lag, anses ligga i barnets bästa men att utredningen som helhet saknar ett bredare barnperspektiv. Utredningen saknar en sammantagen barnkonsekvensanalys som socialnämnden föreslår skulle kunna få en egen rubricering i utredningen.

Botkyrka kommun
2020-11-23

Charlotte Lagerkvist
Tf. Socialdirektör

Jennifer Gavin
Stöd- och utvecklingschef

Expedieras till
Justitiedepartementet
Kommunledningsförvaltningen

§ 192

REMISSVAR

Betänkandet SOU 2020:57, ett särskilt hedersbrott

Beslut

Socialnämnden godkänner yttrandet och översänder det till justitiedepartementet.

Sammanfattning

Justitiedepartementet har begärt remissvar från Botkyrka kommun. Kommunledningsförvaltningen har givit socialnämnden i uppdrag att till justitiedepartementet inkomma med ett remissvar. Svaret ska, efter beviljat anstånd, vara justitiedepartementet tillhanda senast den 19 januari 2021.

Vad som berörs i SOU 2020:57, ett särskilt hedersbrott, är analyser, överväganden och förslag på författningsändringar som berör de områden som specificeras nedan. Socialnämnden tillstyrker utredningens förslag. Framst därför att socialnämnden anser att föreslagna beslut verkar för att skydda en målgrupp i samhället som socialnämnden anser är i behov av skydd och samhällsstöd. Men även med anledning av att de föreslagna besluten talar för en socialt hållbar utveckling – främst avseende jämställdhetsperspektiv.